

УДК 159.9 : 923.2

КРАСИЛЬНИКОВ Ігор Олександрович

*кандидат психологічних наук, викладач кафедри соціальної роботи
Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна»*

ОНТОЛОГІЯ СУБ'ЄКТНОСТІ ЯК ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ВНУТРІШНІХ КОНФЛІКТІВ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядається екзистенційно-онтологічне розуміння суб'єктних якостей у вирішенні внутрішньоособистісних конфліктів. Вказується, що сучасна психологія суб'єкта в контексті складних життєвих ситуацій в даний час представляє один із варіантів онтологічної психології. В даному напрямку акцентується, що феномени усвідомлення, розуміння і саморозуміння при внутрішніх конфліктах особистості повинні досліджуватися в аспекті ціннісно-сислової сфери особистості.

Ключові слова: онтологія суб'єкта, внутрішній конфлікт особистості, саморозуміння

Постановка проблеми. В науковій психології активно розвивається такий системно-науковий напрям, який можна позначити таким досить широким поняттям, як психологія життя. Ця проблема стоїть гостро навіть не тому, що сучасний світ кидає численні виклики перед кожною людиною, на які необхідно якимось відповідати, але і залишається незадоволеним теоретичний стан самої психологічної науки, особливо в пошуку механізмів подолання важких життєвих ситуацій, коли особистість відчуває внутрішню конфліктність. Снують різні психологічні моделі внутрішньоособистісних конфліктів, але при цьому рішення зазначеної наукової проблеми залишається незадовільним як у прикладному, так і теоретичному аспекті.

Теоретичний аналіз публікацій. На наш погляд, при вирішенні проблеми психологічних ресурсів у вирішенні внутрішньоособистісних конфліктів, представляється перспективним реалізація парадигми онтології суб'єктності. Підстави цього напрямку були закладені С.Л. Рубінштейном. Він, фактично, одним із перших у вітчизняній психології заклав теоретико-методологічні основи онтологічної психології, одним із варіантів якого є психологія суб'єкта.

Згідно з його уявленням життєвий світ являє практичну взаємодію людини з буттям значущих інших людей за допомогою цінностей і смислів. Перетворення буття і себе в ньому пов'язано з перетворенням особистих відносин, перетвореннями дій і самого суб'єкта. Світ

перетворюється людиною діями суб'єкта. Специфіка ситуацій людського буття представлена у внутрішньому світі людини та залежить від того, як сам суб'єкт розуміє факти і події свого життя [27]. Згідно С.Л. Рубінштейна, існують різні типи психологічної дійсності і модусів буття людини.

Послідовник С.Л. Рубінштейна А.В. Брушлинський розглядає суб'єкт як джерело свідомості, рефлексії, діянь реальних змін, які він зробив у житті оточуючих його людей і в самому собі (значущі зміни). Суб'єкт здійснює своє життя в умовах конфлікту. З одного боку, людина включена в світ і разом з тим свідомо протистоїть йому в ситуаціях маніпуляції [5]. Н.В. Богданович показала, що суб'єктивність відноситься до внутрішнього світу людини, а суб'єктність являє особливу особистісну якість, яка пов'язана, в першу чергу, з активно-перетворювальними діями [4].

У контексті конфлікту, на наш погляд, важливе зауваження робить К.О. Абульханова. Вона вважає, що розкривати психологічну природу суб'єкта необхідно через сукупність його відносин до світу (до природи, себе та інших людей). Суб'єкт діяльності стикається з життєвими протиріччями між своїми бажаннями і об'єктивними перешкодами. За її думкою, саме здатність вирішувати життєве протиріччя зі світом представляє головну властивість людини як суб'єкта [1].

В.І. Слободчиков вважає, що онтологія суб'єктності виявляє себе в головній здатності людини перетворювати власну життєдіяльність в предмет практичного перетворення. При цьому він указує, що тільки практична діяльність не може бути критерієм суб'єкта, тому що існують і інші форми суб'єктної активності – споглядання, переживання, прояв несвідомої активності в поведінці. Дослідник говорить, що ключовим має бути поняття не діяльність, а життєдіяльність [30].

У рамках суб'єктної парадигми деяка частина дослідників намагаються реалізувати трансцендентне розуміння особистості. Так, В.В. Знаков вважає, що справжнє буття людини передбачає вихід за власні межі, під чим він розуміє здатність поглянути на себе очима інших [12,14]. Людину слід розглядати як суб'єкта, що одночасно зрощений з буттям і відділений від нього. Одиницею аналізу життєвого світу має бути життєва подія [3,11]. Розв'язання ж суб'єктом життєвих протиріч зв'язується з виходом за межі наявного буття. Це призводить тим самим до видозмін якості свого буття. Однак, при цьому, багато хто з дослідників мало вказують, що слід розуміти під межами наявного буття і що забезпечує суб'єкту трансцендентний вихід.

Близьким, до вищесказаного, але достатньо важливим є розуміння суб'єкта, яке представлено у В.А. Петровського. За його висловом, суб'єктність проявляється як потенційна можливість «виходу за межі самого себе» в формі надситуативної активності. Заслугує на увагу погляд вченого на те, що ядром особистості є нададаптивна поведінка, яка пов'язана з надситуативною активністю. Ця неадаптивність насамперед прив'язана до готовності прийняти виклик життя [25].

Розглядаючи спочатку людину як амбівалентну істоту, Г.Л. Тульчинський говорить про розуміння суб'єктом суперечливої ситуації як встановлення смислових зв'язків, що завжди вимагає виходу людини в позицію «out», в якийсь новий смисловий контекст, що співзвучно поняттю «позаперебуванням» за М.М. Бахтінін. Будь-яке переосмислення – є вибудовування нових смислових конструкцій, а значить – нового особистісного переживання життєвих відносин [33]. На його думку, динаміка осмислення ситуації постає як нормативно-ціннісний зсув: то, що було неістотним, побічним, починає набувати фундаментальне значення для особистості.

Найважливішим поняттям в онтологічній психології є переживання життєвої ситуації як показник внутрішньої конфліктності. Так, О.Г. Асмолов зауважує, що категорія «переживання дійсності» позначає безпосередньо представлену в свідомості суб'єкта подію його власного індивідуального життя [2], а Т.Д. Марцинковська розглядає переживання як одиницю аналізу соціальної ситуації, яка в якості сенсу впливає на розвиток суб'єктності [22]. Н.А. Ковальова вважає, що феномен переживання розтавання можна віднести до категорії критичних життєвих ситуацій [15].

У рамках даного напрямку Н.В. Гришина і О.Б. Старовойтенко вказують, що ситуаційний підхід пов'язан з принципом суб'єктивної інтерпретації ситуації. Визначаючи і інтерпретуючи власну ситуацію, суб'єкт тим самим виступає як справжній суб'єкт життєтворчості [7, 31]. Однак, на наш погляд, автори не помічають, що наявність інтерпретації нехай навіть як життєтворчості, ще не означає справжнього прояву людського існування в силу того, що інтерпретація може бути легко піддана фальсифікації реальності. Дослідник Т.П. Скрипкіна каже, що важка життєва ситуація може містити в собі різноманітні протиріччя [29]. Вона вказує, що згоргання суб'єктності виражається, перш за все, у втраті довіри до себе, правда автор, на наш погляд, не дає досить задовільного пояснення даного феномену, хоча цінність виявленого може бути достатня високою.

Спираючись на фундаментальні положення онтології людини С.Л. Рубінштейна, В.В. Знаков робить висновок, що особливість людського буття полягає в тому, що індивідуального життя життєвий

шлях представляє складний конфлікт різних суб'єктивних реальностей, що виникають всередині різних життєвих ситуацій, в перетині і взаємодії індивідів і групових суб'єктів [10]. При цьому В.В. Знаков, виділяє три типи досліджень психічного життя: когнітивний, герменевтична і екзистенціальний. Екзистенціальний підхід пов'язується ним із розумінням як процесом осягнення. Дослідник відзначає, що екзистенційні проблеми суб'єкта не можна вирішити, спираючись виключно на раціонально-когнітивний досвід. Тут необхідний екзистенціальний досвід, в якому присутнє неявне знання, інтенціональність, етична спрямованість переживання. В результаті екзистенційного переживання і осмислення відбувається формування ціннісних пріоритетів і ставлення до буття. Цінності виступають синтетичним феноменом, що включає значимість, сенс і переживання. Однак далеко не всі смисли досить ясно усвідомлюються. Спираючись на екзистенційний досвід, людина вирішує життєво важливі проблеми, конфлікти. Такі особисті проблеми мають для кожної людини не тільки конкретне ситуативне значення, але і більш тривале значення, що має відношення до осмислення сенсу життя в цілому. В основі екзистенційного підходу до вивчення людської психіки лежить ідея про базисний внутрішній конфлікт суб'єкта з даностями свого життєвого існування (смерть, самотність, любов і ін.). Характерною особливістю світогляду екзистенціалістів є їхнє прагнення подолати суб'єкт-об'єктний розкол шляхом пошуку механізмів посилення ролі свідомості в безпосередній побудові реальності. Суб'єкту важливо бути включеним до подій свого життя, які відбуваються на його життєвому шляху. Згідно В.В. Знакова, одиницею аналізу суб'єкта і його життєвих подій є цінності, а совість є органом духовних цінностей, який здійснює контроль за їх реалізацією [14]. Він розрізняє екзистенційний та буденний досвід. Екзистенційні події – це ті, які сильно емоційно вплинули на людину, в результаті чого змінюється внутрішній світ, відбувається переоцінка цінностей [9]. На його думку, внутрішній конфлікт, пов'язаний із переосмисленням старих цінностей, може призводити до формування нових і давати інші життєві орієнтири і ціннісно-сміслові позиції. Ознакою людського буття є ціннісність, тобто вибіркова орієнтація суб'єкта на одні цінності і відкидання інших. У житті людини відіграють важливу роль цінності спілкування, переживання, споглядання, розуміння, що сприяє розвитку суб'єкта та подолання життєвих протиріч. Далі автор зазначає, що життєву кризу витримувє суб'єкт, який має духовні цінності. Духовні цінності особливо необхідні в стані етичних конфліктів. Автор виділяє дві специфічні форми суб'єкта: суб'єкт пізнання і дії та суб'єкт життя.

Розробляючи психологію людського буття, В.В. Знаков вважає, що цей напрям досліджує критичні періоди життя суб'єкта (хвороби, небезпечні професії, техногенні катастрофи та ін.) Він також займається питаннями про необхідність звернення людини до власних внутрішніх цінностей, без чого не можливо стати вільним, самостійним і відповідальним суб'єктом. Він звертає увагу на наративну психологію. У наративі як методі екзистенційної психології є епізоди, дії, смисли, вчинки людей і причини подій, які забезпечують конструювання нової реальності, різних сторін життєвих ситуацій. За допомогою історії конструюється «Я», а без саморозуміння реалізувати принцип наративу неможливо. Саморозуміння включає в себе когнітивну та екзистенційну компоненти (смисли, цінності). Якщо в самопізнанні провідним компонентом рефлексивних процесів свідомості є когнітивні елементи, то в саморозумінні – екзистенційні елементи. Саморозуміння є предметом вивчення наративної психології. У процесі розповіді про себе людина відкриває для себе нові смисли про події власного життя, вона начебто перетворює свою життєву історію [13].

Цікавим на наш погляд для вирішення проблеми внутрішньої конфліктності, є типологія життєвих позицій особистості, представлена Д.О. Леонтьєвим. Він спробував класифікувати життєвий простір особистості за двома критеріями: активність як здатність особистості керувати подіями свого життя, активно в них втручатися і усвідомленість. Виходячи з їхнього співвідношення, було виділено чотири типи життєвих позицій [17]:

1. Дієва позиція: усвідомленість і активність.
2. Пасивна позиція: відсутність усвідомленості і активності по відношенню до свого життя, пасивне підпорядкування обставинам.
3. Споглядальна позиція: усвідомленість подій свого життя і відсутність активності.
4. Хаотична позиція: імпульсивна активність і відсутність усвідомленості.

Важливим, на наш погляд, для психології внутрішньої конфліктності особистості є ідея, що формування інтерсуб'єктного типу життєвого світу людини є тривалим процесом, в якому формуються нові цінності і смисли.

Згідно Д.О. Леонтьєва, осмислення широкої перспективи становить основний зміст життєтворчості особистості. На основі життєтворчості з'являється «смісложиттєва необхідність», і, як нам бачиться, виникнення цієї мотиваційної тенденції говорить про початок вирішення внутрішньоособистісних конфліктів. Однак, ми вважаємо, що надмірна фіксація на віддалених перспективах може

утруднити конструктивне рішення особистих проблем в теперішньому «тут і зараз» [16].

В екзистенційній психології, на думку Д.О. Леонтьєва, предметом вивчення є смисли, які повинні розглядатися як вершинне утворення особистості, як механізм людської життєдіяльності, як вищий орієнтир людської поведінки, як механізм саморегуляції. При цьому, вчений говорить про важливість емоційної осмисленої включеності в ситуацію при вирішенні екзистенційних конфліктів. Сенс дозволяє людині існувати в полі вільно обраних можливостей. На рівні психологічного змісту люди принципово розімкнуті до іншого, до світу, до культури і знаходяться між собою в постійному діалозі. Цей зміст на відміну від рис і емоційних станів включає значення, смисли, символи, цінності. Екзистенційну дилему «життя – смерть» важко усвідомлювати в силу непереборності смерті і розуміння власної кінцевості існування, і для звичайної людини легше зайняти позицію «не думати» [18, 19, 20].

При дослідженні екзистенційних проблем особистості Ю.В. Саєнко вважає, що ставлення людини до смерті визначає міру її відповідальності до життя, робить життя більш осмисленим. Підготовка себе до смерті навіть задовго до її настання і підвищує якість життя. Будучи пригніченим протягом життя, страх смерті може прориватися в свідомість, і тоді залишається необхідність у прийнятті ідеї смерті. Постійна готовність до неї представляє механізм усвідомленого подолання страху смерті [28]. Адже фактично автор пропонує постійно тримати в свідомості або, принаймні, досить тривалий час утримувати в свідомості ідею власної смерті, що може підвищити тензорно-депресивний стан особистості. Раціоналізувати страх смерті, з нашої точки зору, неможливо.

Спираючись на ідеї К.О. Абульханової про важливість для особистості переходу зі страждальної позиції в активно-суб'єктну, О.М. Дьомін зазначає, що застрягання на кризовій ситуації означає, що обрані суб'єктом стратегії непродуктивні, тому що вони не дозволяють обійти «тиск» внутрішніх факторів [8]. Також цей внутрішній психічний «тиск» може призводити до неузгодженості між вербальними і невербальними сигналами особистості [26].

Цікавим є погляд Н.П. Огарішевої на те, що істотне значення в житті людини відіграють екзистенційні «зустрічі», в яких прояснюються для суб'єкта приховані, глибинні, спонтанні смисли. Ці смисли є ресурсом, що надають людині величезну психічну силу та блаженство. Виявлення цих прихованих смислів пов'язано зі зміливим існуванням, коли людина не ховається від себе або будь-кого. Шлях до такого існування – це шлях відповідальної життєтворчості [24]. Близьку точку зору висловлює К. Немировський. Посилаючись на філософа-містика Р. Ошо, він вважає, що мужність бути на самоті є

шляхом розвитку особистоті, і тільки сміливо «дивлячись в самотність» ми зможемо будувати себе [23].

В рамках екзистенційно-онтологічної проблематики, О.М. Лобок розглядає смисложиттєву кризу як дефіцит сенсу, що збігається з поняттям «смисложиттєвого вакууму» В. Франкла. Цей вид кризи як смисловтрати, відповідно до поглядів дослідника, відбувається в результаті відчуження людини від конкурентного суспільства, від інших людей, від культури і від самої себе [21].

Внутрішній конфлікт В.Б. Шапар розглядає у зв'язку з різними травмуючими ситуаціями. Так, він зазначає, що таке емоційне насильство, як образа серед дітей має різні форми прояву: прізвиська, дражнилки, глузування, залякування, надмірна критика, невинувачення. Діти, які мають фізичні вади (відстовбурчені вуха, криві ноги, форма голови, руде волосся, заїкання та інш.) в школі, часто відчують психологічне насильство у формі висміювання, обзивання. Такі діти частіше відчують стрес-конфлікт і навіть безвихідь, депресію, що може привести до саморуйнівних форм поведінки (девіантна або делінквентна поведінка, невинувачена схильність до ризику та ін). [34].

На думку О.В. Стольнікової, феномен самообману є найважливішою проблемою екзистенційної психології. Самообман допомагає знизити ситуативну тривожність і депресію, але в той же час дослідник вважає, що самообман знижує здатність особистості до вирішення складних життєвих завдань і підвищує ймовірність розвитку емоційних розладів після невдачі [32]. А.В. Візгін розглядає самообман як захисну форму внутрішнього діалогу, своєрідну самоопозицію, спрямовану на підтримку позитивного уявлення про себе. Мається на увазі, що людина знає істину, але намагається її приховати від себе. Діагностувати самозахист «Я» в формі самовиправдання можна через аналіз формальних інтонаційно-стильових ознак, висловлювань [6].

На підставі вищесказаного, можна зробити наступні **висновки**.

Предметом психології людського буття є екзистенційні внутрішні конфлікти, дослідження яких становить окремий науковий напрям у психології особистості. Екзистенційна психологія трансформувалася в даний час в онтологічну психологію суб'єкта, де досліджуються конфліктні ціннісно-сміслові, культурні контексти людського буття. Ситуація сенсу за своєю природою має конфліктність і представляє розрив між бажаним і можливим. Переживання є таким ціннісно-емоційним утворенням особистості, яке проявляється в конфлікті між прийняттям одних цінностей і в запереченні інших. Вирішення внутрішнього конфлікту, з нашої точки зору, призводить до почуття свободи, а в подальшому до творчої життєдіяльності. Способи

вирішення протиріч, конфліктів, у свою чергу, визначаються мірою активності суб'єкта.

Суб'єктний шлях вирішення внутрішніх конфліктів, як правило, свідомо важко рефлексується самою людиною, проте саме через рефлексію і розуміння відбувається творче перетворення внутрішнього світу. Ми вважаємо, що можна виділити онтологічну (екзистенційно-онтологічну) рефлексію, яка пов'язана з певним суб'єктним ризиком усвідомлення людиною особистісної проблеми і розуміння шляхів її вирішення. Однак, часто в людини рефлексія більше нагадує витончений самообман або «самокопання». Самообман можна розглядати як неконструктивну спробу подолання тривоги та внутрішнього конфлікту. Будь-яке ж розуміння ситуації ґрунтується на онтології саморозуміння. Духовність як онтологічне усвідомлення і розуміння суб'єктом власних можливостей призводить до емоційної готовності здійснювати свій вибір на користь творчого перетворення життєвої ситуації та відповідно посилення почуття власної свободи.

Безумовно, розробка теоретико-методологічного принципу онтології суб'єктності у рішенні проблеми внутрішньої конфліктності ще далека від завершення, але практика психологічної допомоги особам у складних життєвих обставинах підказує нам продуктивність обраного шляху.

Список використаних джерел

1. Абульханова К.А. Психология и сознание личности / К.А. Абульханова. – М. : Московский психолого-социальный институт, 1999. – 224 с.
2. Асмолов А.Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа / А.Г. Асмолов. – М. : Смысл, 2001. – 416 с.
3. Барабанщиков В.А. Системный подход в структуре психологического познания / В.А. Барабанщиков // Методология и история психологии. – 2007. – Том 2. – Выпуск 1. – с. 86–99.
4. Богданович Н.В. Субъект как категория отечественной психологии / Н.В. Богданович. – Дис. канд. психол. наук: 19.00.01, Москва, 2004. – 170 с.
5. Брушлинский А.В. Проблемы психологии субъекта / А.В. Брушлинский. – М. : Институт психологии РАН, 1994. – 55 с.
6. Визгина А.В. Самообман как внутренний диалог / А.В. Визгина // V Съезд Общероссийской общественной организации. «Российское психологическое общество». Москва, 14 – 18 февраля 2012 г. – Т. 1. – С. 68.
7. Гришина Н.В. Жизненный сценарий: исследования с позиций экзистенциального подхода / Н.В. Гришина // V Съезд Общероссийской общественной организации. «Российское психологическое общество». Москва, 14 – 18 февраля 2012 г. – Т. 3. – с. 298–299.
8. Демин А.Н. Проблема границы преобразовательной активности субъекта / А.Н. Демин // Личность и бытие: субъектный подход. Материалы научной конференции, посвященной 75-летию со дня рождения члена-

корреспондента РАН А.В. Брушлинского, 15-16 октября 2008 г. / Отв. ред. А.Л. Журавлев, В.В. Знаков, З.И. Рябикина. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. – С. 363–366.

9. Знаков В.В. Метасистемная организация экзистенциального опыта субъекта / В.В. Знаков // V Съезд Общероссийской общественной организации. «Российское психологическое общество». Москва, 14 – 18 февраля 2012 г. – Т.3. – с. 302–303.

10. Знаков В.В. Научный анализ человеческого бытия в трудах С.Л. Рубинштейна и современной психологии / В.В. Знаков // Психология человека в современном мире. – Т.3. Материалы Всероссийской юбилейной научной конференции, посвященной 120-летию со дня рождения С.Л. Рубинштейна, 15-16 октября / Отв. ред. : А.Л. Журавлев, Е.А. Сергиенко, В.В. Знаков, И.О. Александров. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2009. – С. 43–46.

11. Знаков В.В. Психология понимания: Проблемы и перспективы / В.В. Знаков. – М. : Изд-во «Институт Психологии РАН», 2005. – 448 с.

12. Знаков В.В. Сознание субъекта и психология человеческого бытия / В.В. Знаков // Психология сознания: современное состояние и перспективы: материалы II всероссийской научной конференции. 29 сентября – 1 октября 2011 г., Самара. – Самара: ПГСГА, 2011. – с. 58 – 71.

13. Знаков В.В. Ценности как проблема психологии человеческого бытия / В.В. Знаков // Ценностные основания психологической науки и психология ценностей / Отв. ред. В.В. Знаков, Г.В. Залевский. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. – с. 83 – 93.

14. Знаков В.В. Экзистенциальная психология, психология субъекта и психология человеческого бытия / В.В. Знаков // Субъект и личность в психологии саморегуляции / Под. ред. В.И. Моросановой. – М. – Ставрополь: Изд-во ПИ РАО, СевКавГТУ, 2007. – С. 85–102.

15. Ковалева Н.А. Расставание как феномен личностного бытия / Н.А. Ковалева // Личность и бытие: субъектный подход. Материалы научной конференции, посвященной 75-летию со дня рождения члена-корреспондента РАН А.В. Брушлинского, 15-16 октября 2008 г. / Отв. ред. А.Л. Журавлев, В.В. Знаков, З.И. Рябикина. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. – С. 537–541.

16. Леонтьев Д.А. Мировоззрение и бытие-в-мире как основание регуляции / Д.А. Леонтьев // Экзистенциальные традиции: Философия, Психология, Психотерапия. 2008. – № 2 (13). – С. 72–78.

17. Леонтьев Д.А. Жизнетворчество как практика расширения жизненного мира / Д.А. Леонтьев // 1-я Всероссийская научно-практическая конференция по экзистенциальной психологии: Материалы сообщения / Под ред. Д.А. Леонтьева, Е.С. Мазур, А.И. Сосланда. – М. : Смысл, 2001. – С. 100–109.

18. Леонтьев Д.А. Новые горизонты проблемы смысла в психологии / Д.А. Леонтьев // Проблема смысла в науках о человеке (к 100-летию Виктора Франкла). Материалы международной конференции (Москва, 19 – 21 мая 2005 г.) / Под ред. Д.А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2005. – С. 36–49.

19. Леонтьев Д.А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности / Д.А. Леонтьев. – М. : Смысл, 1999. – 487 с.
20. Леонтьев Д.А. Феномен ответственности: между недержанием и гиперконтролем / Д.А. Леонтьев // Экзистенциальное измерение в консультировании и психотерапии. – Т.2 Бирштонас; Вильнюс: ВЕАТ, 2005. – С. 7–22.
21. Лобок А.М. Деятельность смысла / А.М. Лобок // Проблема смысла в науках о человеке (к 100-летию Виктора Франкла). Материалы международной конференции (Москва, 19 – 21 мая 2005 г.) / Под ред. Д.А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2005. – С. 26–36.
22. Марцинковская Т.Д. Сравнительный анализ подхода к проблеме переживания в философии и психологии / Т.Д. Марцинковская // Категория переживания в философии и психологии. – М. : НПО Изд-во «Прометей», МГПУ, 2004. – С. 261–278.
23. Немировский К. Бегство от одиночества / К. Немировский // Экзистенциальные традиции: Философия, Психология, Психотерапия. – 2009. – № 1 (14). – С. 152–164.
24. Огарышева Н.П. Скрытые и явные экзистенциальные смыслы жизненных встреч / Н.П. Огарышева // Проблема смысла в науках о человеке (к 100-летию Виктора Франкла). Материалы международной конференции (Москва, 19 – 21 мая 2005 г.) / Под ред. Д.А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2005. – С. 182–184.
25. Петровский В.А. Личность в психологии: парадигма субъектности / В.А. Петровский. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
26. Петрушин С.В. Резонансное консультирование / С.В. Петрушин. – М. : Академический проект, 2008. – 158 с.
27. Рубинштейн С.Л. Человек и мир / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2012. – 224 с.
28. Саенко Ю.В. Страх смерти как экзистенциальная проблема / Ю.В. Саенко // Психология человека в современном мире. – Т. 3. Материалы Всероссийской юбилейной научной конференции, посвященной 120-летию со дня рождения С.Л. Рубинштейна, 15-16 октября / Отв. ред.: А.Л. Журавлев, Е.А. Сергиенко, В.В. Знаков, И.О. Александров. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2009. – С. 353–361.
29. Скрипкина Т.П. Феномен «сворачивания» субъектности в трудной жизненной ситуации / Т.П. Скрипкина // Личность и бытие: субъектный подход. Материалы научной конференции, посвященной 75-летию со дня рождения члена-корреспондента РАН А.В. Брушлинского, 15-16 октября 2008 г. / Отв. ред. А.Л. Журавлев, В.В. Знаков, З.И. Рябкина. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. – С. 288–292.
30. Слободчиков В.И. Психология человека. Введение в психологию субъективности / В.И. Слободчиков, Е.И. Исаев. – М. : Школа-Пресс, 1995. – 384 с.
31. Старовойтенко Е.Б. Психология личности в парадигме жизненных отношений / Е.Б. Старовойтенко. – М. : Академический Проект, 2004. – 256 с.
32. Стольников О.В. Самообман как проблема психологии человеческого бытия / О.В. Стольников // Личность и бытие: субъектный

подход. Материалы научной конференции, посвященной 75-летию со дня рождения члена-корреспондента РАН А.В. Брушлинского, 15-16 октября 2008 г. / Отв. ред. А.Л. Журавлев, В.В. Знаков, З.И. Рябикина. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2008. – С. 298–301.

33. Тульчинский Г.Л. Смысл и гуманитарное знание / Г.Л. Тульчинский // Проблема смысла в науках о человеке (к 100-летию Виктора Франкла). Материалы международной конференции (Москва, 19 – 21 мая 2005 г.) / Под ред. Д.А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2005. – С. 7–26.

34. Шапарь В.Б. Психология кризисных ситуаций / В.Б. Шапарь. – Ростов н/Д : Феникс, 2008. – 452 с.

И.О. Красильников

ОНТОЛОГИЯ СУБЪЕКТНОСТИ КАК ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД В ИССЛЕДОВАНИИ ВНУТРЕННИХ КОНФЛИКТОВ ЛИЧНОСТИ

В статье рассматривается экзистенциально-онтологическое понимание субъектных качеств в разрешении внутриличностных конфликтов. Указывается, что современная психология субъекта в контексте трудных жизненных ситуаций в настоящее время представляет один из вариантов онтологической психологии. В данном направлении акцентируется, что феномены осознания, понимания и самопонимания при внутренних конфликтах личности должны исследоваться в аспекте ценностно-смысловой сферы личности.

Ключевые слова: *онтология субъекта, внутренний конфликт личности, самопонимание*

I.Krasyln'nikov

ONTOLOGY OF AGENCY AS THEORETICAL-METHODOLOGICAL APPROACH IN THE FRAMEWORK OF STUDY OF PERSONAL INNER CONFLICTS

In clause existential-ontologic understanding of subject qualities in the solution of intrapersonal conflicts is considered. It is underlined, that the modern psychology of the subject in a context of difficult vital situations now represents one of variants of ontologic psychology. In the given direction it is accented, that phenomena of comprehension and self-understanding at internal conflicts of the person should be investigated in aspect of value -semantic sphere of the person.

Keywords: *ontologic the subject, the internal conflict of the person, self-understanding*

Надійшла до редакції 6.05.2016 р.